

5. A NEMZETI KISEBBSÉGI AUTONÓMIÁHOZ VALÓ JOG

5.1. NEMZETI KISEBBSÉGI ÖNKORMÁNYZAT ÉS A SZERBIAI JOGSZABÁLYOK	187
5.1.1. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai	189
5.1.2. A vajdasági magyar pártok autonómiakoncepciója	197

A kisebbségi autonómiák (önkormányzat)¹ létrehozásának lehetőségével az Európa Tanács (ET) Parlamenti Közgyűlése által 1993. február 1-jén elfogadott, az Emberi Jogok Európai Egyezményének a kisebbségi jogokra vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyvével kapcsolatos 1201-es ajánlása² foglalkozott.

Az ET ajánlásának 11. cikke a területi, regionális bázissal rendelkező kisebbségi csoportok esetében az adott területeken jogosultnak mondja a helyi vagy autonóm közigazgatás intézményeinek kialakítását vagy a már meglévő közigazgatás speciális státuszának kialakítását.³

A sok vita alapját képező cikk a következőképpen van megszövegezve: „Azokban a régiókban,⁴ ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő és az állam jogrendszerével összhangban álló helyi vagy autonóm közigazgatási szervekkel vagy különleges státusszal rendelkezzenek.”⁵

¹ Egyes szakírók az önkormányzaton önrendelkezést is értenek. „Az önrendelkezésről térségünkben a nemzeti kisebbségek kapcsán csak az utóbbi hónapokban kezdtek el beszélni, főként Magyarországon és a határon túli magyarok körében. A környező országok politikusai és elemzői még nem nyilvánítottak határozott véleményt ebben a kérdésben” (Lőrinc Csaba: *Nemzeti önrendelkezés, kisebbségi önrendelkezés* [online]. Adatbank – Erdélyi Magyar Elektronikus Könyvtár, 3. http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf525.pdf). Varga Attila szerint „a közösségi identitáshoz való jog további kifejeződése az önrendelkezési jog, mely a nemzeti kisebbségek esetében mint belső önrendelkezés jelenhet meg, utalva azon körülményre, hogy nem követ elszakadási törekvéseket, illetve nem akar önálló államot létrehozni.” (Varga Attila: *Nemzeti kisebbségek az emberi jogok és a belső önrendelkezés között. Magyar Kisebbség*, 1996. 3. (5.) sz.), <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&cikk=m960305.html>)
Lásd még Horváth András: *Önrendelkezés és nemzeti kisebbségek* [online]. *Kisebbségkutatás*, 1999. 3. sz. http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatasa/kk_1999_03/cikk.php?id=135.

² Az ajánlás magyar nyelvű szövege megtalálható: <http://www.htmh.hu/dokumentumok/rec1201h.htm>; az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 44. rendes ülésének anyagában (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Assembly debate on 1 February 1993/22nd Sitting); Majtényi Balázs–Vizi Balázs: *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. Budapest, 2003, Gondolat Kiadó – MTA Jogtudományi Intézet – MTA Kisebbségkutató Intézet, 151–156. Az 1201-es ajánlásról lásd még Bozóki Antal: *1201-es ajánlás – kisebbségi jogvédelem*. Újvidék, 1996, Jugoszláviai Gyűjtők Egyesülete – Forum, 137.

³ Szarka László: *Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák*. Budapest, 2004, Lucidus, 251–252. http://www.mtaki.hu/docs/kisebbségi_lethelyzetek/szarka_laszlo_kisebbs_lethelyzetek_iii_3_onkormanyzatisag.pdf

⁴ Az ajánlás egyik fordításában a „körzetekben” szó szerepel.

⁵ Majtényi–Vizi: *A kisebbségi jogok...* 155.; Gál Kinga: *Minority Governance on the Threshold of the Twenty-First Century*. In: uő szerk.: *Minority Governance in Europe*. Budapest, 2002, LIGI OSI, 1–8. Az ajánlások közül lásd Gianfranco Martini és Folke Öhman által az ET Lokális és Regionális Önkormányzatainak Kongresszusának 1998. májusi ülésére készült előterjesztés és ajánlás: *Territorial autonomy and National Minorities* (10/05/98). www.coe.int/T/E/CLrae/_4_Sessions_of_the_CLRAE/1_Plenary_sessions/6_5th_Session
Legújabbban pedig Andreas Gross svájci képviselő *Positive experiences of autonomous regions as a source of inspiration for conflict resolution in Europe* [Az autonóm régiók pozitív tapasztalatai mint a konfliktusok megoldásának lehetséges eszközei Európában] címmel (elérhetősége: <http://www.nemzetpolitika.gov.hu/data/files/9824.pdf>) benyújtott ajánlását (9824/2003), melyet az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2003. június 24-én 1334. számú határozatával fogadott el. Majtényi–Vizi: *A kisebbségi jogok...* 184–186.; Toggenburg, Gabriel N.: *A Rough Orientation Through a Delicate Relationship: The European Union's Endeavours for (its) Minorities*. European Integration online Papers (EIOP) Vol. 4 (2000) N° 16. <http://www.eiop.or.at/eiop/texte/2000-016a.htm>; ugyanez magyarul Toggenburg, Gabriel N.: *Egy kényes kapcsolatrendszer: az Európai Unió és a kisebbségi jogok. Pro Minoritate*, 2002. tavasz.

Az ajánlásnak ezt a cikkét sokan ma is eltérően, sőt ellentétesen értelmezik és (félre) magyarázzák. Egyesek ugyanis úgy vélik, hogy a kisebbségeknek lehetőséget nyújt bizonyos „önálló önkormányzatra”, illetve „területi autonómiára”, ahol a kisebbségekhez tartozók többségben vannak, mások pedig váltig tagadják, hogy tartalmaz bárminemű kisebbségi „önállóságra” való jogot.⁶ Ismét mások sajátos (csonkított) értelmezést adtak az 1201-es ajánlásnak.⁷ Ez egyrészt azért nem helyes, mert az ajánlás értelmezésére, magyarázására csak annak van joga, aki elfogadta, vagyis az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének,⁸ másrészt pedig azért, mert az ajánlás 15. cikke szerint ennek rendelkezéseitől „eltérni nem lehet”. Ezért csak az eredeti értelmezés lehet elfogadható és hasznos.

Az idézett cikk szövegéből is világosan látszik: az 1201-es ajánlás a nemzetközi jog szempontjából is megnyitotta a lehetőséget arra, hogy a nemzeti kisebbségek a kulturálisan megosztott társadalmakkal bíró Európában az önállóság (önkormányzat, illetve különleges státusz) valamely formáját is élvezzék, természetesen azoknak az országoknak a törvényeivel összhangban, amelyeknek (állam)polgárai.

Bár az ajánlást a tagállamok sohasem fogadták el közös egyezményként, mégis jelzi az ET nemzeti kisebbségek védelméről szóló 1995. évi keretegyezménye előkészítésének fázisait.⁹

A nemzeti kisebbségi autonómiához való viszonyulás fejlődését jelzi Andreas Gross svájci képviselőnek az Európa Tanács parlamenti közgyűlése elé terjesztett, *Az autonóm régiók pozitív tapasztalatai mint a konfliktusok megoldásának lehetséges eszközei Európában* című jelentése is.¹⁰

14–50.; Szarka László: Kisebbségi léthelyzetek... 251. http://www.mtaki.hu/docs/kisebbségi_lethelyzetek/szarka_laszlo_kisebbs_lethelyzetek_iii_3_onkormanyzatisag.pdf.

Fatér Tibor, az MTI különtudósítója: Európa Tanács – az autonómia pozitív tapasztalatai a konfliktusok megoldásában. *HTMH Reggeli Sajtófigyelő*, 2003. június 25.; A határozat szövege: Balász Katalin – Ódor Bálint szerk.: *A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok nemzetközi forrásai*. HVG-ORAC, Budapest, 2006, 276–279.; valamint Bozóki Antal fordításában is megjelent: *Magyar Szó*, 2004. március 3. 3.; március 4. 3.

⁶ Sinkovits Péter: Értelmezési zavarok. *Magyar Szó*, 1995. március 24. 3.; Kiindulópont az 1201-es ajánlások. *Magyar Szó*, 1996. július 12. 4.; Román lábjegyzet az 1201-es ajánláshoz. *Magyar Szó*, 1996. augusztus 16. 3.

⁷ Lásd a magyar–román alapszerződést. A szerződés javarészt az emberi és kisebbségi jogok felsorolása, annak elvi megfogalmazása, ahogyan ezeket a két ország értelmezi és alkalmazza. A vitás lábjegyzet szövege a következő: „A Szerződő Felek egyetértének abban, hogy az 1201-es ajánlás nem hivatkozik a kollektív jogokra és nem kötelezi a Feleket arra, hogy az említett személyek számára biztosítsák a jogot az etnikai területi autonómia speciális státusára.” Az alapszerződést 1996. szeptember 16-án írták alá Temesváron. (Az aláírás előtt álló magyar–román alapszerződés szövege. *Magyar Szó*, 1996. szeptember 5. 2.)

⁸ Időközben az ET ún. Velencei Bizottsága már kidolgozta az eddig is sokat vitatott ajánlás értelmezését, mely szerint „a kisebbségek helyzetének szabályozása meg kell hogy feleljen az adott ország törvényeinek”. (Tibori Szabó Zoltán: Kudarc sorozat. *Magyar Szó*, 1996. július 14. 2.)

⁹ Majtényi–Vizi: A kisebbségi jogok... 151.

¹⁰ Gross, Andreas: Positive experiences of autonomous regions as a source of inspiration for conflict resolution in Europe [Az autonóm régiók pozitív tapasztalatai mint a konfliktusok megoldásának lehetséges eszközei Európában] [online]. <http://www.nemzetpolitika.gov.hu/data/files/9824.pdf>

Az autonómia a kisebbségek számára azt jelentheti, hogy csorbítatlan marad minden joguk, a többségi nemzet számára pedig azt, hogy megmarad az ország területi-szervezeti egysége és önállósága – mutat rá a jelentés, amely szerint az alapvető konfliktus a nemzeti azonosság érzése és az országok területi oszthatatlansága között feszül. A területi egység elve azonban nem jelenti a homogenitás követelményét, s nem áll vele ellentétben sem az autonómia, sem a föderalizmus.

A különböző fokú kulturális, részleges, teljes autonómiával a törvényhozó és végrehajtó jogkörök egy része az érintett kisebbséghez kerül, de maga az autonóm terület az állam szerves része marad. A jelentés ajánlásokat fogalmaz meg a jogrendszer, a választott tisztviselők, a hatalommegosztás ellenőrizhetőségét illetően.

Az előterjesztést számos felszólaló támogatta, bár többen azt az aggályt fogalmazták meg, hogy az autonómia a szeparatizmus első lépcsőfoka lehet.¹¹

Gross jelentését az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2003. június 24-én vitatta meg, és az 1334. számú határozatával elfogadta.¹²

5.1. NEMZETI KISEBBSÉGI ÖNKORMÁNYZAT ÉS A SZERBIAI JOGSZABÁLYOK

A nemzeti kisebbségi autonómia/önkormányzat szempontjából rendkívül fontos a szerb alkotmány 75. szakasza 3. bekezdésének megfogalmazása, mely szerint „a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás, valamint a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén megvalósuló önkormányzati jogok érvényesítése céljából a nemzeti kisebbségek tagjai nemzeti tanácsokat választhatnak a törvénnyel összhangban”.¹³

E rendelkezés azonban – a részleges kulturális autonómián túl – nem teszi lehetővé a nemzeti kisebbségek számára a nemzeti autonómia egyéb megvalósulásának formáit, és nem teszi lehetővé a kisebbségi közösségek számarányos képviselését sem a szerb parlamentben, vagyis kettős mércét alkalmaz.

Ez ellentétben áll azokkal a követelésekkel, amelyeket a szerb hatalom támaszt a kosovói szerbek nemzeti autonómiája érdekében. Ismeretes, hogy a szerb kormány még 2004-ben külön dokumentumot dolgozott ki, amelyben a kosovói szerbek számára nemzeti alapú

¹¹ Fatér/MTI: *Európa Tanács...*

¹² A határozat szövege: Balász Katalin–Ódor Bálint szerk.: *A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok nemzetközi forrásai*. Budapest, 2006, HVG-ORAC, 276–279.; A szerző fordításában *Magyar Szó*, 2004. március 3. 3.; március 4. 3. *Lásd* még: Bozókai Antal: Pozitív tapasztalatok. *Magyar Szó*, 2004. február 28–29. 4. Az 1334. (2003) sz. határozat. A Parlamenti Közgyűlés az azonos című és keltezésű 1609. sz. ajánlásban felszólította a Miniszteri Bizottságot, hogy dolgozzon ki egy európai autonómiakonvenciót (lásd <http://assembly.coe.int/Main.asp>).

¹³ „Radi ostvarenja prava na samoupravu u kulturni, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati svoje nacionalne savete, u skladu sa zakonom” (Ustav Republike Srbije [a Szerb Köztársaság alkotmánya]. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2006. november 10. 98. sz.). Az alkotmány magyar nyelvű szövegét lásd: *VajdaságMA [Dokumentumok]*, <http://www.vajma.info/>

területi (régio alapítása által) és kulturális, valamint perszonális autonómiát irányoz elő.¹⁴ Ebből is látszik, hogy az alkotmány elfogadását javasoló pártok a szerbiai nemzeti kisebbségek számára nem hajlandóak biztosítani azokat a jogokat, amelyeket a saját nemzettársaiknak követelnek Kosovón.

Vajdaság AT statútumának 25. szakasza ugyancsak első ízben rendelkezik a nemzeti közösségek autonómiájáról. Nem mondja ki, hogy mit tartalmaz az autonómia fogalma, hanem csak azt, hogy „a számbeli kisebbséget alkotó nemzeti közösségek tagjai a megválasztott nemzeti tanácsok révén érvényesítik autonómiájukat, intézményeket alapítanak, önállóan döntenek, vagy részt vesznek az oktatást, a tudományt, a kultúrát, a nyelvhasználatot és a tájékoztatást érintő kérdésekkel kapcsolatos döntéshozásban”.¹⁵ A tartomány jogainak és kötelességeinek meghatározásakor – a szakasz 2. bekezdése értelmében – „az egyes feladatok ellátását a nemzeti tanácsokra bízva, vagy bevonja őket a jelen szakasz 1. bekezdésében foglalt kérdésekről való döntéshozatalba, és eszközöket biztosít e feladatok ellátásához”.

A tartomány alapszabályának 40. szakasza új intézményként vezeti be a Nemzeti Községek Tanácsát (NKT)¹⁶ mint a képviselőház külön testületét, amelynek a kisebbséget alkotó nemzeti közösségek jogérvényesítésével kapcsolatban, különösen a kultúra, az oktatás, a tömegtájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén „kötelezően ki kell kérni a véleményét”.¹⁷

Szerbiában első ízben a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló 2002. évi törvény 19. szakasza vezette be a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak intézményét, miszerint a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek önkormányzati joguk érvényesítése céljából a nyelv- és íráshasználat, az oktatás, a tájékoztatás és kultúra területén nemzeti tanácsokat választhatnak.

A tanács jogi személy, és a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek összlétszámától függően legkevesebb 15, legtöbb 35 tagja van, akiket 4 évre választanak.

¹⁴ A dokumentumot a szerb képviselőház 2004. április 29-én fogadta el: Plan za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji [A jelenlegi Kosovo és Metohija-i helyzet politikai rendezésének terve]. *Koreni* [Gyökerek], *List Srba u rasejanju* [Az elköltözött szerbek lapja], 38. szám, III. fejezet, 1. bekezdés. <http://www.koreni.net/broj38/plankosovo.htm>. Lásd még Popović: Autonomija Kosova u Srbiji, autonomija Srba na Kosovu [Kosovo autonómia Szerbiában és a szerbek autonómiaja Kosovón]. *B92*, 2004. március 23. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=03&dd=23&nav_category=11&nav_id=136187

Koštunica, Vojislav: Srbima i nealbancima na Kosovu autonomija nasušno potrebna [Nélkülözhetetlen a szerbek és a nem albán lakosság autonómiaja Kosovón]. *vesti.rs*, 2004. április 25. <http://www.vesti.rs/Politika/Koštunica-Srbima-i-nealbancima-na-Kosovu-autonomija-nasusno-potrebna.html>

¹⁵ Lásd *A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai* című részben.

¹⁶ Savet nacionalnih zajednica, <http://www.skupstinavojvodine.gov.rs/?s=SavetNacionalnihZajednica&j=SRL>; <http://www.skupstinavojvodine.gov.rs/?s=SavetNacionalnihZajednica&j=HU>

¹⁷ A Tartományi Képviselőház 2010. március 23-i ülésén fogadta el a Nemzeti Községek Tanácsának megalakításáról szóló rendeletet (Varjú Márta: A statútum életre keltése. *Magyar Szó*, 2010. március 24. 1., 4.). A tanácsról lásd bővebben a *Nemzetiségpolitikai szervek, intézmények és civil szervezetek* fejezetben.

A tanácsnak statútuma és költségvetése van. Működését a költségvetésből és adományokból finanszírozzák. A nemzeti kisebbségi tanácsok nyilvántartását az illetékes szövetségi szerv vezeti.

A törvény nem mondja ki, hogy mi is a nemzeti kisebbségi tanács, hanem úgy fogalmaz, hogy „a tanács képviseli a nemzeti kisebbséget a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használata, az oktatás, a nemzeti kisebbségi nyelven történő tájékoztatás és a kultúra területén, részt vesz a döntéshozásban, vagy dönt kérdésekről ezen a területen, és e területeken intézményeket alapít”.

Az állami, a területi autonómia vagy a helyi önkormányzati egységek szervei az említett területeken való döntéshozatal során kikérik a tanács véleményét. A tanács az önkormányzati szervekhez fordulhat a nemzeti kisebbség jogait és helyzetét érintő valamennyi kérdésben.

A tanácsok illetékességébe tartozó területekkel kapcsolatos meghatalmazások egy része átruházható a tanácsokra, az állam pedig biztosítani fogja az e hatáskörök végzéséhez szükséges pénzeszközöket. A jogosítványok mértéke és fajtája meghatározásánál figyelembe veszik a tanács követelését.

A tanácsokat az önkéntesség, választhatóság, az arányosság és a demokrácia elve alapján alakítják meg. A nemzeti tanácsok megválasztásának szabályait a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló 2009. augusztus 31-i törvény¹⁸ rendezi.

5.1.1. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai

A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól¹⁹ szóló törvény kapcsán olyan megtévesztő bel- és külföldi nyilatkozatok is elhangzottak, hogy az „a legmagasabb európai mércéknél is magasabb fokon védelmezi a Vajdaság területén élő kisebbségek jogait”, és hogy „a nemzeti tanácsokról szóló törvény elfogadásával elmondhatjuk, hogy a vajdasági kisebbségek teljes kulturális autonómiát élveznek”. Az egyik vajdasági magyar tisztségviselő brüsszeli tárgyalása során kifejtette, hogy „ez a törvény a legeurópaibb, amit a szerb parlament meghozott, és Közép-Európa, a Nyugat-Balkán, de az egész unió előtt példaként állhat”.²⁰

¹⁸ A törvény fordítását a Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság készítette. Nyomtatásban a *Magyar Szó* és a *Hét Nap* mellékleteként jelent meg 2009 szeptemberében (http://kepesifi.com/documents/MNT_2009_torveny.pdf vagy *VajdaságMA [Dokumentumok]*, http://www.vajma.info/docs/torveny_nemzeti_kisebbsseg_n_t.pdf). Egyes nyelvészek véleménye szerint a törvény magyar szövege nem felel meg az eredetinek, és ez okot ad a félreértésre. A szerb szöveg sok helyütt feltételes módban és nagyon árnyaltan fogalmaz, ám a magyar fordítás ezt nem tükrözi.

¹⁹ Ez a szövegrész a *Korlátozott kulturális autonómia* című írásom alapján készült. *Magyar Szó [Kilátó]*, 2009. október 31. 22–23.; vagy http://www.magjarszo.com/fex.page:2009-10-31_Korlatozott_kulturalis_autonomia.xhtml) A szöveg első változatát a *VajdaságMA* internetes portál *A nemzeti tanácsok jogosítványai* címmel 2009. október 19-én közzétette (<http://www.vajma.info/cikk.php?ar=tukor&id=2938>). A vajdasági autonómiaátörékvésekről lásd még Huszka Beáta: *Szerbia decentralizációja: a kisebbségi dimenzió*. Budapest, 2008, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, 171–195.

²⁰ Pajtić, Bojan: A legmagasabb európai mércéknél is magasabb kisebbségvédelem Szerbiában [online]. *VajdaságMA [Vajdaság]*, 2009. október 4. <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=9171> Egeresi Sándor Brüsszelben bemutatta a nemzeti tanácsokról szóló törvényt [online]. *VajdaságMA [Vajdaság]*, 2009. október 7. <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=vajdasagarch&index=9196&sqr=vajdasag>

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 19. szakasza már előírta, hogy „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek önkormányzati joguk érvényesítése céljából a nyelvhasználat és írásmód, az oktatás, a tájékoztatás és kultúra területén nemzeti tanácsokat választhatnak”.

Ennek az ún. kisebbségvédelmi törvénynek²¹ a meghozatala egyébként előfeltétele volt az ország Európa Tanácshoz (ET) való csatlakozásának. (2003. február 4-ével megszűnt a JSZK, és helyébe Szerbia és Montenegró Államközösség lépett, amelyet az ET-be 2003. április 3-án vettek fel.)

A 2002. évi (25 szakaszból álló) törvény egyetlen (a 19.) szakaszban rendelkezett a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól azzal a kitételrel (utolsó bekezdés), hogy „a nemzeti tanácsok megválasztásának szabályait külön törvény fogja rendezni”. Ez a bekezdés képezi a jogi alapot (és keretet is) a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény meghozatalára is, amihez Szerbiának több mint hét és fél évre volt szüksége.

Az sem mellékes körülmény, hogy a törvény elfogadásakor a szerbiai parlamentben csak egyetlen magyar párt – a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) – képviselői szavaztak mellette, a többi (parlamentari képvisellel nem rendelkező) vajdasági magyar párt és számos civil szervezet ellenezte ennek az általuk kirakattörvénynek is nevezett jogszabálynak az elfogadását.²²

²¹ Semjén Zsolt nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettes Baráth Zsolt jobbikos képviselő írásbeli kérdésére:

„Mit tesz a kormány az elcsatolt országrészekben dúló tudatosan romboló asszimiláló politika, továbbá a mindennapos sá vált magyarellen es erőszak ellen, különös tekintettel Délvidék tekintetében?”, az Országgyűlés honlapján közzétett válaszában Magyar Nemzeti Tanáccsal kapcsolatban megjegyezte: „Vajdaság az autonómiatörekvések eredményesség kapcsán mintaadó, és az a konstrukció, amit a Magyar Nemzeti Tanács meg tudott teremteni, példaértékű az egész magyarságnak. Úgy látják, hogy sikerrel zajlik a kulturális autonómia megvalósítása, folyamatban van a magyar nemzeti intézmények társalapítói jogainak átvétele és az intézményvezetők kinevezése. Olyan stratégiai fontosságú lépések ezek, melyek következtében a közösség végre saját kezébe veheti intézményeit és sorsának irányítását – állapította meg magyar kormányfő helyettese.” (Nem érvényesül az arányosság elve. *Magyar Szó*, 2012. november 17. 4. Lásd még Virág Árpád: A vajdasági magyar önkormányzatiság első évtizede. In *Magyar Szó Naptár* 2013. Újvidék, 2012, Magyar Szó Lapkiadó Kft., 39–48.)

Végel László: Multikulturális habverés (Új törvény a nemzeti kisebbségekről Jugoszláviában) [online]. *Magyar Narancs*, 2002. március 28. 13. sz. http://magyarnarancs.hu/publicisztika/vegel_laszlo_multikulturalis_habveres_uj_torveny_a_nemzeti_kisebbsegekről_jugoszlaviában-54715)

Lásd még Magyar Nemzeti Tanács (Vajdaság). Wikipédia, http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Nemzeti_Tan%C3%A1cs_%28Vajdas%C3%A1g%29

²² Elfogadták a jugoszláv kisebbségi törvényt [online]. *Magyar Nemzet Online*, 2002. február 6. <http://mno.hu/migr/elfogadtak-a-jugoszlav-kisebbségi-torvenyt-806277>

Lásd még Kiss Ágnes, S.: Szándéknyilatkozatnak tekinthető. *Magyar Szó*, 2002. január 13. 8.; Orosz Klára: Alanyok nélküli törvény. *Magyar Szó*, 2002. január 13. 8.; Állásfoglalás a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényjavaslatról – Az Árgus – Jugoszláviai Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület és a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság közleménye. Újvidék, 2002. január 19. *Családi Kör*, 2002. január 24. 16–17.; Elfogadhatatlan a kisebbségi törvényjavaslat – jelentette ki Andreas Bürgermayer, a Donau Német Egyesület elnöke. *Magyar Szó*, 2002. január 20. 1.; Kisebbségi törvény autonómia nélkül – A Vajdasági Magyar Demokrata Párt közleménye. *Magyar Szó*, 2002. február 27. 16.; Kókai Péter: Politikai szándéknyilatkozat, nem több – a Kereszténydemokrata Európa Mozgalom (KDEM) álláspontja a szövetségi kisebbségvédelmi törvényről. *Magyar Szó*, 2002. március 3. 9.; Bozókai Antal: Van-e ok(unk) az ünneplésre? *Magyar Szó*, 2002. március 17. 5.; március 24. 4–5.; O. K.: Elektorok helyett közvetlen választásokat! *Magyar Szó*, 2002. április 25. 7.

A 2002. évi kisebbségvédelmi törvény és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló 2009. augusztus 31-i törvény között a nemzeti tanácsok illetékességi köre tekintetében nincs semmi különbség. Az utóbbi 139 szakaszából 82 a választási szabályokkal foglalkozik, és csak 14 a tanácsok hatáskörével.

A nemzeti tanácsok hatásköre mindkét törvény szerint alapvetően az oktatásra, a kultúrára, a tájékoztatásra és a nyelv-, valamint íráshasználatra vonatkozik (a 11., 12., 13. és 17. valamint a 19. szakasz 1. bekezdése, illetve az új törvénynek a 2. és a 11.-től a 22.-ig terjedő szakaszai). Szinte teljesen ugyanaz a szóhasználat mindkét törvényben, amikor az említett területeken a nemzeti tanácsoknak a döntéshozatalban való részvételéről vagy ezeken a területeken való döntésekről és az intézmények alapításáról fogalmaz (a 19. szakasz 7. bekezdése, illetve a 2. szakasz 2. bekezdése).²³

A két jogszabály egyformán kimondja azt is, hogy a nemzeti tanács az állami szervekhez, a területi autonómia vagy a helyi önkormányzat szerveihez fordulhat „a nemzeti kisebbség jogait és helyzetét érintő valamennyi kérdésben” (a 19. szakasz 9. bekezdése), illetve „állást foglal, kezdeményez és intézkedik *(a törvényből nem tűnik ki azonban, hogy milyeneket – B. A.)* a nemzeti kisebbség helyzetével, identitásával és jogaival közvetlenül kapcsolatos minden kérdésben (10. szakasz, 14. pont).²⁴

Az egyedüli rendelkezés, amely a nemzeti tanács „előzetes jóváhagyását” írja elő, az új törvény 14. szakaszának 1. bekezdése: „Ha az oktatási-nevelési tevékenység a nemzeti kisebbség nyelvén folyik, a Nemzeti Oktatási Tanács a nemzeti tanács előzetes jóváhagyásával az oktatással megbízott miniszternek olyan tankönyvek és tanszerek használatának engedélyezését javasolja, melyek tartalma a nemzeti kisebbség sajátosságait fejezi ki.”

Ebből a kacifántos megfogalmazásból arra lehetne következtetni, hogy a tankönyvek és a tanszerek használatának engedélyezési javaslatához *(sic! – B. A.)* a nemzeti tanács előzetes beleegyezése szükséges. Ez a javaslat azonban még mindig nem kötelező az illetékes miniszter számára.

²³ „(19/7) Savet predstavlja nacionalnu manjinu u oblasti službene upotrebe jezika, obrazovanja, informisanja na jeziku nacionalne manjine i kulture, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove iz ovih oblasti.” (Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. *Službeni list SRJ* [a JSZK Hivatalos Lapja], 2002. február 27. 11. sz.)

„(2/2) Nacionalni savet predstavja nacionalnu manjinu u oblasti obrazovanja, kulture, obaveštavanja na jeziku nacionalne manjine i službene upotrebe jezika i pisma, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove, privredna društva i druge organizacije iz ovih oblasti.” (Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye]. 2009. szeptember 3. 72. sz.).

²⁴ „(19/9) Savet se može obratiti organima vlasti iz stava 8. ovog člana (organima države, teritorijalne autonomije ili jedinice lokalne samouprave – prim. autora) u vezi sa svim pitanjima koja utiču na prava i položaj nacionalne manjine.” (Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. *Službeni list SRJ* [a JSZK Hivatalos Lapja], 2002. február 27. 11. sz.)

„(10/14) zauzima stavove, pokreće inicijative i preduzima mere u vezi sa svim pitanjima koja su neposredno povezana sa položajem, identitetom i pravima nacionalne manjine” (Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2009. szeptember 3. 72. sz.).

A 2002-es és a 2009-es törvény szerint is a nemzeti tanácsoknak jogi személyisége van (19. szakasz, 2. bekezdés, illetve 3. szakasz, 3. bekezdés).

A nemzeti tanács tagjainak számáról (legalább 15, de legfeljebb 35 személy) is egyformán rendelkezik mindkét törvény (9. szakasz, 3. bekezdés, illetve 9. szakasz, 1. bekezdés).

Önálló hatáskörben a nemzeti tanács a korábbi törvény szerint (9. szakasz, 4. bekezdés) csak a „statútumát és költségvetését” hozhatta meg.

Az új törvény szerint a nemzeti tanács „általános hatáskörben”, „a törvénnyel és az alapszabállyal összhangban, szervei révén önállóan” (10. szakasz): 1. meghozza és módosítja a nemzeti tanács alapszabályát; 2. meghozza a pénzügyi tervet, pénzügyi jelentést, zárszámadást; 3. rendelkezik saját vagyonával; 4. dönt a nemzeti tanács elnevezéséről, szimbólumairól és pecsétjéről; 5. véglegesíti (*sic!* – B. A.) a nemzeti szimbólumokra, a nemzeti tanács jelképeire és ünnepeire vonatkozó javaslatokat; 6. intézményeket, egyesületeket, alapítványokat, gazdasági társaságokat alapít a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén, valamint a nemzeti kisebbség identitásának megőrzése szempontjából jelentős egyéb területeken; 7. javaslatot tesz (*sic!* – B. A.) a nemzeti kisebbség képviselőjének személyére a helyi önkormányzatok nemzetek közötti kapcsolatok tanácsában; 8. elismeréseket határoz meg és ítél oda.

Annak ellenére, hogy a nemzeti tanács „önálló hatáskörben” szinte csak a saját belső ügyeivel foglalkozhat, a mostani törvényben mégis újdonságot jelent az, hogy saját vagyont szerezhet (5. szakasz), és azzal rendelkezhet. A nemzeti tanácsok anyagi kérdésekben (a költségvetésből és adományokból befolyt pénzekről, alapítványi eszközökről) eddig is döntöttek. Ilyen szempontból az idézett megfogalmazás csak az eddigi gyakorlat törvényesítését jelentheti. Hogy ennek lesz-e nagyobb jelentősége, az attól is függ majd, hogy a nemzeti tanácsoknak lesznek-e jelentősebb anyagi/vagyoni eszközei.

Az említett törvénytörzszakaszokból is látszik, hogy egyik törvény sem tartalmazza a nemzeti tanács fogalmát, hanem csak azt, hogy a nemzeti tanács a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás, a nyelv- és íráshasználat területén „képviselet” a nemzeti kisebbséget.

Olyan megfogalmazást egyik szövegben sem találunk, hogy a nemzeti tanács a nemzeti kisebbségi autonómia legfőbb képviselői testülete, amely feltárja, megfogalmazza, kifejezi és képviseli az illető kisebbség identitásának megőrzését biztosító érdekeket. De azt sem, hogy a nemzeti tanácsnak döntéshozatali joga volna a törvényben felsorolt területeken a kisebbségi közösség megmaradása, szellemi és anyagi kultúrájának megőrzése, valamint fejlesztése érdekében.

A nemzeti tanács jogköreit az új törvény is – a legtöbb esetben – feltételes módon, vagyis nem kötelező erejűként határozza meg, ami többnyire abban nyilvánul meg, hogy a nemzeti tanácsot „kezdemenyező”, „figyelemmel kísérő”, „javaslattevő” és „véleménynyilvánítási” hatáskörrel jogosítja fel. Például: „a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén törvények és más jogszabályok meghozatalát kezdeményezi, és figyelemmel kíséri alkalmazásukat” (10. szakasz, 9. pont); „előírásokat és ideiglenes intézkedéseket javasol” (10. szakasz, 11. pont); „jelöltet javasol” (15. szakasz,

1. pont); „véleményt nyilvánít” (15. szakasz, 2. pont); „megválasztja saját képviselőjét a Nemzeti Oktatási Tanácsban, aki döntéshozatali jog nélkül [*sic!* – B. A.] részt vesz annak munkájában” (15. szakasz, 12. pont) stb.

Ezen a megállapításon mit sem változtat a 23. szakasz, miszerint „a nemzeti tanács megfelelő javaslata vagy véleménye nélkül meghozott, a jelen törvény 12–15., 17–18., valamint a 20–22. szakaszában foglalt egyedi jogi aktusok törvényellenesek, illetve semmisek”. A nemzeti tanács javaslatának vagy véleményének tehát csak a kikérése a kötelező. A testület javaslata pedig éppen semmire nem kötelezi az állami szerveket, vagyis csak arra, hogy tudomásul vegyék azokat, majd belátásuk szerint döntsenek.

A nemzeti tanácsok már a 2002-es törvény szerint is „a nemzeti és etnikai sajátosságok megőrzése és fejlődése céljából” alapíthattak „a művelődési és művészeti élet valamennyi területén külön művelődési, művészeti és tudományos intézményeket”, valamint „társaságokat, egyesületeket”, és „külön alapítványokat” hozhattak létre (12. szakasz).

Az új törvény szerint a nemzeti tanács „gazdasági társaságokat” is alapíthat „a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén, valamint a nemzeti kisebbség identitásának megőrzése szempontjából jelentős egyéb területeken” (10. szakasz, 6. pont). Hogy lesznek-e és hogyan fognak (gazdasági alapon) működni ezek a társaságok, az csak a későbbi gyakorlatból derül ki.

A törvény előírta (119. szakasz), hogy „a nemzeti tanácsok részt vesznek a Nemzeti Kisebbségi Költségvetési Alap²⁵ eszközei elosztásának folyamatában, melyeket nyilvános pályázat útján ítélnék oda a nemzeti kisebbségi kultúra, oktatás, tájékoztatás és hivatalos nyelv- és íráshasználat területére vonatkozó programok és projektumok finanszírozására”. Az alapot a törvény szerint az (időközben megszűnt) Emberi és Kisebbségügyi Minisztérium igazgatta volna.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló 2002. évi törvény 20. szakasza már előírta a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Alap létrehozását, de az alap nem jött létre, és az illetékességi köreinek a megnevezésére sem került sor. Ezért féltő, hogy hasonló sorsra juthat a Nemzeti Kisebbségi Költségvetési Alap is, amelynek működését az Emberi és Kisebbségügyi Minisztériumnak alacsonyabb rendű jogszabállyal kellett volna rendezni.

Az Európa Tanács Tanácsadó Testülete bírálta a kisebbségvédelmi keretegyezmény végrehajtását Szerbiában. A szerb kormány erre azzal védekezett, hogy a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Alapot „objektív körülmények” miatt nem hozta létre. Válaszában a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény megalkotásának hosszadalmas folyamatára és az alap illetékességét rendező előírások hiányára hivatkozott. Holott mindez csak rajta múlt. A szerb kormány ugyanakkor értesítette a testületet, hogy szándékában áll a Nemzeti Kisebbségi Költségvetési Alap létrehozása.²⁶

²⁵ Budžetski fond za nacionalne manjine.

²⁶ *Ljudska prava u Srbiji 2009 – pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava* [Az emberi jogok Szerbiában 2009 – jog, gyakorlat és az emberi jogok nemzetközi mércéi]. Beograd, 2010, Beogradski centar za ljudska prava, 178.

Fontos megemlíteni, hogy a törvény (27. szakasza) lehetővé teszi a nemzeti tanácsok számára, hogy „együttműködjenek a nemzetközi és regionális szervezetekkel, az anyaország állami szerveivel, szervezeteivel és intézményeivel, valamint más államok nemzeti kisebbségeinek nemzeti tanácsával vagy hasonló testületével”. A nemzeti tanács képviselői továbbá „részt vesznek, vagy pedig kikérik a véleményüket az anyaországokkal való kétoldalú megállapodások megkötésével kapcsolatos tárgyalásokon, és pedig abban a részben, amely közvetlenül a nemzeti kisebbség jogaira vonatkozik”. A nemzeti tanácsok képviselői úgyszintén „részt vesznek az államközi egyes testületek munkájában, melyek feladata az adott nemzeti kisebbség jogvédelmére vonatkozó államközi kétoldalú szerződések alkalmazásának felügyelete”.

A törvény 28. szakasza alapján a nemzeti kisebbségek képviselői – a Köztársasági Nemzeti Kisebbségi Tanács révén – „részt vesznek a nemzeti kisebbségek helyzetére és jogvédelmére vonatkozó nemzetközi és regionális egyezmények megkötésének, illetve a hozzájuk való csatlakozás folyamatában”.

A gyakorlat mutatja majd meg, hogy a nemzeti kisebbségi tanácsok hogyan, milyen eredménnyel vesznek részt a nemzetközi együttműködésben és hallatják hangjukat, illetve képviselik közösségeik érdekeit a nemzetközi egyezmények megfogalmazásakor.

Összegezeként megállapíthatjuk, hogy a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló 2009. évi szerbiai törvény a nemzeti tanácsok hatáskörei tekintetében nem „történelmi”, és semmi újat nem jelent a 2002. évi, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény rendelkezéseihez viszonyítva.

A 2009. évi törvény két lényegi pontban is eltér a Magyar Koalíció (MK): a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDK), a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) által 2008. április 3-án elfogadott autonómiakonceptiótól, amelynek kidolgozásában részt vett a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) is.²⁷ Az első az, hogy a közös autonómiakonceptió szerint a nemzeti tanács az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a hivatalos nyelvhasználat területén „érdekképviselői” és „döntéshozatali” hatáskörökkel is rendelkezik. Ez nem került bele a mostani törvénybe. A másik pedig, hogy a pártok autonómiakonceptiója a nemzeti tanács megválasztási módjaként csak „az általános, többpárti, egyenlő, közvetlen és titkos szavazást” irányozta elő, az „elektori gyűlés” útján való választást pedig nem javasolta. Ez utóbbi viszont mégis bekerült a törvénybe. Tehát egy olyan törvény került elfogadásra, amely eltér a négy vajdasági magyar párt közösen elfogadott autonómiaelképzelésétől.

A törvény előkészítőjének feltehetően az volt a feladata, hogy a korábbi rendelkezések alapján készítse el az új jogszabályt, hogy Szerbia végre eleget tegyen törvényhozási kötelezettségének, és ezzel – az EU-s csatlakozási folyamatban – javítsa az országról alkotott képet.

²⁷ Az MK autonómiakonceptiójának teljes szövege: *VMDP Hírlevél*, VI. évf. 53. szám, 2008. április 3.; *Hírlevél*, VI. évf. 2008. április 4. 54. sz.

A magyar közösség lélekszáma a 2002-es népszámlálások alapján 293 299 személy volt. A választói listára egyes adatok szerint 138 660-an iratkoztak fel (47,27%).²⁸

2010. június 9-én Belgrádban hivatalosan kihírdették a június 6-i kisebbségi nemzeti tanácsi választások végeredményét. Ezek szerint a magyar nemzeti tanácsi választásokon a részvételi arány 55,46% volt.

A magyar nemzeti tanácsi választások részvételi adatai²⁹

Adat	Szavazatok száma	Arány (%)	A leadott szavazatokhoz viszonyított arány
Szavazásra jogosultak	138 660	100,00	–
Leadott szavazatok	79 900	55,46	100,00
Érvényes szavazatok	76 287	55,02	99,20
Érvénytelen szavazatok	613	0,44	0,80

A magyar nemzeti tanácsi választások eredményei (2010)³⁰

Lista (listát támogató párt)	Szavazatok száma	Arány	Megszerzett mandátumok
Magyar Összefogás (Vajdasági Magyar Szövetség) – listavezető ifj. Korhecz Tamás	58 900	77,21	28
Vajdasági Magyaroként Európába (Humentis – Demokrata Párt) – listavezető Csengeri Attila	10 176	13,34	4
Kézfogás a magyarságért – Polgári Mozgalom – listavezetők Bunyik Zoltán és Rácz Szabó László	2 569	3,37	1
Magyar Liga – listavezető Murényi Tibor (Vajdasági Szociáldemokrata Liga)	2 528	3,31	1
Magyar Remény Mozgalom – listavezető László Bálint	2 114	2,77	1

Kilenc kisebbségi párt: a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt, a Magyar Remény Mozgalom, a Magyar Polgári Szövetség, a Szlovák Párt, a Roma Párt, a Macedónok Demokratikus Pártja, a Horvát Demokratikus Közösség

²⁸ 2010-es magyar nemzeti tanácsi választások, http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Nemzeti_Tan%C3%A1cs_%28Vajdas%C3%A1g%29

²⁹ Rezultati izbora za Nacionalne savete [A nemzeti tanácsok választásának hivatalos eredményei]. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Srbija/721278/Rezultati+izbora+za+Nacionalne+savete.html>; Virág: *A vajdasági magyar önkormányzatiság...* 45.

³⁰ Pressburger Csaba: Esély és felelősség. *Magyar Szó*, 2010. június 8. 1.; Virág Árpád: Történelmi kontextusban. *Magyar Szó*, 2010. június 10. 5.; Lásd még Választási végeredmény – az MRM adatai szerint [online]. *VajdaságMA*, 2010. június 8. <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=vajdasag&cid=10345>; Helyreigazítás. *Magyar Szó*, 2010. október 26. 1.; Virág: *A vajdasági magyar önkormányzatiság...* 45.

és a Bosnyák Demokratikus Közösség 2011. december 19-én közös levéllel fordult Boris Tadiához mint (akkori) köztársasági elnökhöz és mint a kormánytöbbséget alkotó Demokrata Párt elnökéhez is, valamint a szerb kormányhoz azzal a szándékkal, hogy rámutassanak a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvényről folytatandó tárgyalások szükségességére.

A pártvezetők által aláírt levél szerint a jogszabály több részletében nem felel meg a várakozásnak, és változtatásra szorul. Javasataikat hét pontban fogalmazták meg: hangsúlyozták (1. pont) annak szükségességét, hogy „a nemzeti tanácsok legyenek a képviseleti rendszer szerves részei”. „Legitim nemzeti tanácsok megválasztása érdekében” (2. pont) szükséges, hogy a választói lista „az általános választói listából való kivonatként készüljön el”, s hogy (3. pont) a nemzeti tanácsi választásokra „alkalmazzák a jelölésre vonatkozó általános jogszabályokat”. Ezenkívül (4. pont) „a Szerb Köztársaság és Vajdaság Autonóm Tartomány képviseleti szerveiben meg kell szüntetni a nemzeti kisebbségek arányos képviseletével kapcsolatos alkotmányellenes helyzetet”. A pártvezetők követelték továbbá (5. pont), hogy – a nemzeti előjelű pártok anyagi helyzetére való tekintettel – „teremtessenek lehetőséget ezeknek a pártoknak az általános parlamenti választásokon való részvételére”. Az aláírók szerint (6. pont) „a nemzeti tanácsok illetékessége meghatározásának módja a hatályos törvény szerint nem tett eleget az elvárásoknak. A törvényben előírányzott (elvileg kisszámú) döntéshozatali és vétójoggal alátámasztott illetékesség mellett a nemzeti tanácsok számára elő kell irányozni egy általános illetékességet is. Ez pedig, hogy a nemzeti legitimációjuk alapján, a nemzeti azonosság megőrzése érdekében más kérdéseket is kezdeményezzenek, és hogy állami szervhez fordulásuk esetén joguk legyen 60 napos határidőn

A Magyar Nemzeti Tanács tagjai (Molnár Edvárd felvétele)

belül választ kapniuk”. A pártvezetők végül (7. pont) „a törvény 114. szakaszában észlelt hiányossága miatt” követelték, hogy „konkretizálják a nemzeti tanácsok működéséhez szükséges eszközök biztosításának kritériumait és módját”.³¹

A következőkben a politikai kompromisszumok révén létrejött Magyar Nemzeti Tanács intézményesítését a vajdasági magyar politikai elit eredetileg kidolgozott koncepciójával szembesítjük.

5.1.2. A vajdasági magyar pártok autonómiakoncepciója

A vajdasági magyar pártok kinyilvánították a nemzeti autonómia, illetve az önkormányzat iránti igényüket. Húsz év óta azonban nincs köztük megegyezés abban, hogy milyen nemzeti kisebbségi autonómiára van szükség.³² Vitás a területi és a nemzeti alapú magyar perszonális autonómia közötti viszony is.

Mindegyik vajdasági magyar pártnak – a Vajdasági Magyar Szövetségnek (VMSZ), a Vajdasági Magyar Demokrata Pártnak (VMDP) és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (VMDK) – van elképzelése a nemzeti autonómiáról, de van egy közös autonómiakoncepció is, amelyet ezek a pártok (Magyar Koalíció) hosszas egyeztetés után 2008. március 17-én Szabadkán elfogadtak. A kidolgozásában egyébként részt vett a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) is.³³

³¹ Kisebbségi pártok tárgyalásokat kezdeményeznek a nemzeti tanácsokról szóló törvényről [online]. *VajdaságMA [Szerbia]*, 2011. december 22. <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/15892/Kisebbségi-partok-targyalasokat-kezdemenyeznek-a-nemzeti-tanacsokrol-szolo-torvenyrol.html>

Ezt megelőzően (2011. november 8-án) a négy vajdasági magyar párt (a VMSZ nélkül), a Szlovák Párt és a Horvát Demokratikus Közösség elnöke Mirko Cvetković szerb kormányfőhöz fordult a kezdeményezéssel. Mivel Cvetkovićtól válasz nem érkezett, a köztársasági elnökhöz fordult – most már – kilenc nemzeti kisebbségi párt elnöke. A pártok a levelet megküldték a köztársasági polgári jogvédőnek is. Goran Bašić jogvédőhelyettes a 25.728-as számú, 2011. december 13-i választásban emlékeztetett arra, hogy – a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak 2002. évi megválasztása alkalmával észlelt hiányosságok alapján – 2010-ben a (volt) Emberi Jogi és Kisebbségügyi Minisztériumnál kezdeményezte a törvény módosítását. Bašić levelében úgy véli, hogy „széles körű szakmai vitát szükséges kezdeni, amelyben részt venne minden érdekelt tényező, hogy véleményével odahasson, hogy a törvény módosítása a lehető legjobb megoldásokat biztosítsa, s amiben meglegéssel venne részt a polgári jogvédő is”. Azóta a nemzeti tanácsokról szóló törvény módosítását kezdeményező akció mögé mások is felsorakoztak, így most 12 szerbiai kisebbségi párt követeli a jogszabály átirását (Ternovác István: Csonka Áron: Elindultunk a Magyar Fordulat felé vezető úton [online]. *VajdaságMA [Vajdaság]*, 2011. december 31. <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/12793/Csonka-Aron-Elindultunk-a-Magyar-Fordulat-fele-vezeto-uton.html>; Ágoston András: A vajdasági magyar pártok és a tavaszi választások. *VMDP Hírlevél*, X. évf. 2011. január 16. 10. sz.). Egyébként „a VMSZ által patronált se nem legitim, se nem legális Magyar Nemzeti Tanács (MNT) létrejöttéért a VMDP a szerb kormányt, még inkább a VMSZ csúcsvezetését – kezdettől vétkesnek tartja.” (Ágoston András: Kinek lesz tagozata és hol? *VMDP Hírlevél*, X. évf. 2011. január 27. 18. sz.) A nemzeti kisebbségi tanácsok működésének egyéves tapasztalatairól: Európai autonómiák. *Erdélyi Napló [Melléklet]*, 2011. május 4. sz.; Laloš, Vesela: Više aktivnosti, uz manje novca [Nagyobb tevékenység kevesebb pénzből]. *Danas*, 2011. augusztus 6. X–XI.).

³² A szerzőnek a Magyar Fiatalok Határok Nélkül Alapítvány 2009. október 31-én Szabadkán megtartott, *Önrendelkezéssel a megmaradásért!* című konferenciáján elhangzott felszólalása alapján.

³³ Lásd a 27-es jegyzetben.

Az első autonómiakoncepciót a legrégebben alakult Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) dolgozta ki. Ez az elképzelés a perszonális autonómiát részesíti előnyben.

A VMDP szerint a perszonális autonómia „nemzeti alapú, ami annyit jelent, hogy a magyar választói névjegyzék alapján csak a magyarok hozzák létre, nem követel területi elhatárolódást, s kiterjed a kisebbségi közösség egészére; csak a nemzeti identitás megőrzése szempontjából fontos tevékenységeket, az oktatást, a művelődést és a tájékoztatást öleli fel. De azokkal autonóm módon kíván foglalkozni”.³⁴

A párt nem ellenzi a területi autonómiát, de azt a Kárpát-medencében csak másodlagos autonómiaformának tartja, mert:

- nem a magyar választói névjegyzék alapján jön létre;
- nem nemzeti alapú, hiszen a szomszédos ország egy meghatározott, magyar többségű területén kellene létrehozni, ahol a többségi nemzethez tartozó polgárokat nem lehet mellőzni sem a képviselői testületekben, sem a végrehajtó hatalomban;
- ezért a területi autonómiában nagy esély van arra, hogy a helyi többségi jelenlét a döntéshozatal folyamataiban politikai dominanciába csapjon át;
- nem ölelheti fel a kisebbségi közösség egészét.³⁵

A vajdasági magyar pártok közös autonómiaelképzelése „abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a sorsunkat érintő döntések meghozatalának joga a vajdasági magyar közösség magyarként való megmaradásának egyik alapfeltétele, ugyanakkor Szerbia területi integritását és alkotmányos rendjét maradéktalanul tiszteletben tartva és összhangban az országban zajló decentralizációs folyamatokkal, tudatában a hatályos alkotmány által támasztott korlátoknak és szükségesnek tartva annak átfogó módosítását, egységes rendszerbe foglalva a személyi és területi elvű autonómiaformákat, továbbá a vajdasági magyar közösség érdekeinek megfelelő államigazgatás- és igazságszolgáltatás-szervezési megoldásokat fogadták el a Magyar Koalíció autonómiakoncepcióját”.³⁶

Ez a koncepció a személyi elvű (perszonális) autonómiára épül, melynek „legfőbb szerve a Szerb Köztársaság közjogi rendszerébe országos magyar kisebbségi önkormányzatként beépülő Magyar Nemzeti Tanács”. A testület célja, hogy:

- feltárja, kifejezze és képviselje a vajdasági magyar közösség identitásának megőrzését biztosító érdekeket, továbbá
- hogy a Szerb Köztársaság hatalmi szerveivel kialakított demokratikus dialógus alapján biztosítsa közösségünk magyarként való megmaradását, szellemi és anyagi kultúrájának megőrzését és fejlesztését.³⁷

³⁴ Ágoston András: Közös gondok. *VMDP Hírlevél*, VII. évf. 2009. szeptember 29. 143. sz.

³⁵ Uo.

³⁶ Lásd a 27-es jegyzetben.

³⁷ Uo. I. Alapelvek.

A négy párt által közösen elfogadott autonómiakoncepció kimondja azt is, hogy az önálló vagyonnal és jogi személyiséggel rendelkező Magyar Nemzeti Tanács az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a hivatalos nyelvhasználat területén törvénnyel szabályozott érdekképviselési, döntéshozatali, véleményezési, javaslattevési és egyetértési hatáskörökkel rendelkezik, valamint intézményeket, közhasznú gazdasági társaságokat és alapítványokat hoz létre. A Magyar Nemzeti Tanács törvényben szabályozott véleménynyilvánítási, javaslattevési és egyetértési jogkörének megszegésével meghozott jogi aktusok a törvény erejénél fogva semmissék.

A Magyar Nemzeti Tanács az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a hivatalos nyelvhasználat területén hatáskörébe utalt kérdéseket jogszabályerejű általános aktusokkal szabályozza a törvénnyel összhangban.

A Magyar Nemzeti Tanács az állam, a tartomány, valamint a helyi önkormányzatok döntése alapján átruházott hatáskörben közhatalmi feladatokat lát el.³⁸

Ezt azért kellett idézni, hogy összehasonlíthassuk a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény előbb ismertetett rendelkezéseivel.

A közös autonómiakoncepció a továbbiakban részletezi a nemzeti tanács hatásköreit az egyes területeken (oktatás, művelődés, tájékoztatás és hivatalos nyelvhasználat), valamint a Magyar Nemzeti Tanács megválasztása és finanszírozása területén, továbbá a kisebbségi autonómiával kapcsolatos állami feladatok ellátásával kapcsolatosan.

A dokumentum II. része, amely a *Regionális önkormányzatok – magyar többségű multietnikus régió* címet viseli, kinyilvánítja, hogy:

„A Magyar Koalíció határozott célja egy szabadkai székhelyű régió, a Magyar Autonóm Körzet megteremtése, amely Ada, Csóka, Kishegyes, Magyarkanizsa, Óbecse, Topolya, Törökkanizsa és Zenta községeket és Szabadka városát ölelné fel. Az így létrejövő magyar többségű multietnikus régió ötvözné a magyar közösség etnikai alapú területi autonómia iránti igényét a modern európai regionalizmus eszméjével. A Magyar Autonóm Körzet létrehozatalának folyamatában a körzethatár mentén a különböző községekhez tartozó települések – a helyi lakosság népszavazáson kinyilvánított érdekeinek megfelelően – csatlakozhatnak a Magyar Autonóm Körzethez tartozó valamely helyi önkormányzathoz.

A Magyar Koalíció a hatáskörtelepítés rendszerét az állami és tartományi szervek által jelenleg gyakorolt, de regionális szinten hatékonyabban ellátható hatáskörök decentralizálásával, továbbá a helyi önkormányzatok jogkörébe tartozó egyes feladatok ellátásának regionális szintre való emelésével tartja megvalósíthatónak.

A regionális önkormányzat hatásköre a személyi elvű autonómia által érintett területekre nem terjed ki.”

³⁸ Uo.

A dokumentum szerint a regionális önkormányzat feladatkörébe tartozna:

- „• a régió területfejlesztési koncepciójának és operatív programjainak a kidolgozása, a település-fejlesztési tervek összehangolása,
- a regionális jelentőségű infrastruktúra koordinált fejlesztése,
- a terület mezőgazdaságának összehangolt fejlesztése,
- a hivatalos használatban lévő nyelvek egyenrangú használatának a biztosítása,
- az erdő-, a víz-, és hulladékgazdálkodás, továbbá a környezetvédelem egyes feladatai,
- a régió egészségügyi, oktatási és művelődési intézményrendszerének a működtetése,
- a regionális önkormányzat által alapított intézmények fenntartása,
- egyéb, az állam, a tartomány, illetve a régió területén működő önkormányzatok által a regionális önkormányzat hatáskörébe utalt kérdések.”³⁹

A négypártinak is mondott dokumentum III. részében „a kisebbségek politikai autonómiájának megteremtése céljából” állást foglal „a nemzeti közösségek számarányos parlamenti képviselete intézményének bevezetéséért, Szerbia alkotmányának 100. és 180. szakaszával összhangban”.

Az MK (a koncepció IV. részében) támogatja Vajdaság autonómiáját „mivel az önálló vagyonnal és saját bevételekkel, széles körű gazdasági, politikai és közigazgatási autonómiával rendelkező Vajdaság gyorsabb gazdasági fejlődést, a jogállamiság elvének következetesebb érvényesítését, az emberi és kisebbségi jogok hatékonyabb megvalósítását, az európai eszmék gyorsabb térhódítását eredményezné”.

Az V. részben kimondja, hogy a helyi önkormányzati autonómia fejlesztése „városaink, községeink, falvaink hatásköreinek és pénzügyi autonómiájának bővítése a vajdasági magyar közösség egyik alapérdeke”.

A közigazgatás és az igazságszolgáltatás területi szervezésével foglalkozó VI. részben a magyar pártok síkra szállnak azért, hogy „a Belügyminisztérium Szabadkai Területi Igazgatóságának, a Köztársasági Egészségbiztosítási Intézet, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, valamint a Köztársasági Nyugdíjbiztosítási Alap szabadkai székhelyű regionális kirendeltségeinek az illetékessége Szabadka városa mellett Ada, Csóka, Kishegyes, Magyarkanizsa, Óbecse, Topolya, Törökkanizsa és Zenta községek területére terjedjen ki”. Ugyanakkor szükségesnek tartják „az igazságszolgáltatás szervezeti rendszerének olyan irányú átalakítását is, amelynek eredményeként a szabadkai kerületi és kereskedelmi bíróságnak, valamint kerületi ügyészségnek az illetékessége essen egybe a szabadkai székhelyű közigazgatási körzet illetékességi területével”.

³⁹ Uo. *Lásd* még a Magyar Fordulat pártjainak 2011. december 29-i választási programjavaslatát is. *VMDP Hírlevél*, IX. évf. 2011. december 30. 288. sz.

A dokumentum utolsó (VII.) részében a pártok „kifejezték készségüket, hogy tevékenyen részt vállaljanak a koncepció elemeit jelentő jogszabályok és intézkedések előkészítésében”. Ennek részeként az MK „kezdeményezi a Szerb Köztársaság hatalmi szerveinél, hogy kezdjenek tárgyalásokat a magyar közösség legitim politikai képviselőivel autonómiakoncepciónk megvalósításáról, különös tekintettel a személyi elvű autonómia szervének hatásköréről, megválasztásáról és finanszírozásról szóló törvény elfogadására”.

■

■